

rikkaa. En myöskään usko, että afrikkalaiset itse odottavat tutkijoilta mitään sellaista. He toivovat konkreettisia ja rehellisiä ehdotuksia, joiden tietysti täytyy perustua tietoon sikäläisen yhteiskunnan perusrakenteesta. Koska sekä kulttuuri että yhteiskuntatalous ovat siellä niin erilaisia kuin Pohjolassa, minun on vaikea uskoa ajatukseen meikäläisen monopolisysteemin viennistä Afrikkaan.

— Voidaan ajatella, että Kenian tyypisellä maalla on valitta-

vanaan monenlaisia kehityslinjoja. Yksi mahdollisuus on teollistaminen ja kehitys kohti ”kypsää” kapitalismia. Nykyisen kovan kansainvälisen kilpailun ja kehittyneiden ja kehitysmaiden välisen kuilun vuoksi tämä linja ei minusta vaikuta kovin lupaavalta. Paremmalta vaihtoehdolta tuntuisi panostaminen maaseudun pienviljelyn kehittämiseen. Keniassa on vielä hyödyntämättömiä maaresursseja. Sen ohella tarvittaisiin rahatalouden kehittämistä. Viime aikoina on itse

asiassa alettu arvostaa mm. monikansallisten yhtiöiden roolia, ja ne nähdään tärkeänä kehitysmaiden pääomalähteenä.

— Kysymyksessä on joka tapauksessa dynaaminen ja nopeaa vauhtia muuttuva yhteiskunta. Osana tätä muutosta myös suhtautuminen alkoholiin ja sen käytön seurauksiin tulee väistämättä muuttumaan. Kaupungistumisen ja rahatalouden laajentumisen myötä perinteelliset juomatavat joutuvat väistymään.

Kerstin Stenius

Mikä NAD on?

Pohjoismainen päihdetutkimuslautakunta, Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning, on toiminut vuodesta 1979 lähtien. Lautakunta on Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen, ja sen sihteeristö sijaitsee Suomessa — toistaiseksi, kuten asia on ilmaistu.

NAD:n tehtävänä on suunnitella ja panna alulle alkoholi- ja huume-kysymyksiä käsitteleviä pohjoismaisia hankkeita, edistää tieteiden välisiä yhteyksiä riippuvuutta aiheuttavista aineista koskevassa tutkimuksessa, luoda yhteyksiä tutkijoiden välille ja edistää pohjoismaista yhteistyötä tiedottamisessa ja dokumentoinnissa.

Alkoholi- ja huume-tutkimuksessa on ollut pohjoismaista yhteistyötä jo ennen NAD:n perustamista. 50-luvulla oli syntynyt pohjoismainen alkoholitutkimuslautakunta ja 70-luvulla huume-tutkimuksen pohjoismainen yhteistyöelin. NAD jatkaa näiden elinten työtä.

Alkoholipolitiikka-lehti kyseli NAD:n tutkimussihteeriltä Pia Rosenqvistilta ja vt. projektisihteeriltä Jukka-Pekka Takalalta NAD:n työstä.

NAD:n toimistosta on näkymät yli Helsingin keskustan kattojen. Parvekkeella tutkimussihteerit Pia Rosenqvist (vas.), sihteerit Jaana Anttonen ja vt. projektisihteerit Jukka-Pekka Takala, joka Alkoholipolitiikka-lehden ilmestyttyä on jo siirtynyt uusiin tehtäviin.

Painopiste yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa

Alkoholitutkimuksen alue on varsin laaja. Miten tutkimus painottuu NAD:ssa?

J.-P. T.: Tutkimusalue on määritelty niin, että painopiste on yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, ja siihen luetaan kuuluviksi myös sosiaalilääketiede ja sosiaalipsykiaatria. Mutta NAD:

lla on yhteistyötä mm. biolääketieteen kanssa.

Onko meneillään tai lähdössä liikkeelle sellaisia projekteja, joissa NAD on tavalla tai toisella mukana?

P. R.: Haluan mainita kolme alkoholia käsittelevää projektia, joista kaksi on suunnitteilla ja yksi meneillään. Toinen suunnitteilla olevista projekteista käsittelee alkoholin kulttuurisia merki-

tyksiä. Kysymyksessä on suomalais-länsisaksalainen vertailu, ja mahdollisesti myös tanskalaiset tulevat mukaan. Toinen on ravintolaelinkeinon historiallista kehitystä ja merkitystä Pohjoismaissa tutkiva projekti. Alkoholin kulutusta ja haittavaikutuksia käsittelevään projektiin, joka on meneillään, osallistuvat kaikki Pohjoismaat. Sen ideana on tarkastella kulutusta ja haittoja historiallisesti aina 30-luvulta lähtien.

J.-P. T.: Tarkoitus on löytää mahdollisimman vertailukelpoisia tilastosarjoja niistä seikoista, joiden voidaan katsoa heijastavan alkoholin haittoja, kuten alkoholisairauksia, alkoholikuolleisuutta, alkoholin ja liikenteen tai alkoholin ja väkivallan suhdetta.

P. R.: Sen lisäksi meillä on muita kuin alkoholia käsitteleviä projekteja, kuten esimerkiksi tutkimus, jonka teemana on huume-politiikka ja sen vaikutus oikeusjärjestykseen. Sitä tehdään pääosin Tanskassa, mutta sitä varten on jokaisesta Pohjoismaasta laadittu raportit huume-politiikan kehityksestä.

J.-P. T.: Ja sitten on naistutkimusryhmä. Aika monet NAD:n julkaisut ovat käsitelleet naisten päihteiden käyttöä.

Tutkijaseminaarit ovat olennainen osa NAD:n toimintaa. Toukokuussa oli Norjassa naistutkimusseminaari, ja elokuussa järjestetään niin ikään Norjassa yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkijakokous, jonka teemana on alkoholin käyttö ja sen seuraukset.

P. R.: Tutkijakokousten ohjelma on laadittu niin, että tutkijat voivat esitellä niissä omia suunnitelmiaan ja projektejaan toisten kommentoitaviksi.

NAD:n toiminnasta on viime vuosilta jäänyt sellainen vaikutelma, että huumeet ovat olleet varsin keskeisessä asemassa. Pitääkö tämä paikkansa?

P. R.: Kyllä näin voi sanoa. Syy on siinä, että aikaisemmin ei huumeita painotettu. Se on ollut aihepiiri, josta on ollut vaikeinta saada aikaan tutkimusta. Sellaiset aiheet kuin huumeet ja liikenne ja huumekuolleisuus ovat vastaisuudessa esillä NAD:n työssä.

J.-P. T.: NAD:n viime kokous teki päätöksiä hankkeista, mm. alkoholistihoitoa koskevasta, jotka taas korostavat alkoholin osuutta.

Lääkkeistä keskustellaan

Katsotteko te, että lääkkeiden väärinkäyttö kuuluisi NAD:n toiminta-alaan?

J.-P. T.: Tästä asiasta keskustellaan NAD:ssa jatkuvasti, ja siitä on vähän erilaisia mielipiteitä. Kai voi sanoa niin, että jonkinlainen yksimielisyys vallitsee siitä, että eräät riippuvuutta aiheuttavien lääkeaineiden käyttöön ja valvontaan liittyvät yhteiskuntatieteelliset seikat kuuluvat NAD:lle. Mutta siitä taas, kuinka tärkeä tämä asia on verrattuna esimerkiksi huumeisiin, ei välttämättä ole yksimielisyyttä.

Tapahtuuko tällä alueella jotakin?

J.-P. T.: NAD on päättänyt järjestää asiantuntijakokouksen, jossa käsiteltäisiin psyykenlääkkeitä ja erilaisia terapiatraditioita. On havaittu, että eri alueilla ja eri sairaaloissa ja yksiköissä käytetään samantapaisia psyykenlääkkeitä hyvin eri tavalla ja eri määriä. Tälle vaihtelulle ei ole löydetty mitään selvää lääketieteellistä syytä, ja niin on tultu sellaiseen käsitteeseen kuin terapiatraditio. Pyrkimys on selvittää, mitä tällaiseen käsitteeseen kuuluu ja miten sitä voisi tutkia. NAD tuki Kettil Bruunin vetämää hanketta psyykenlääkkeiden valvonnasta Pohjoismaissa. Sen loppuraportti julkaistiin vuonna 1982.

Käyttökelpoisia tuloksia

Pohjoismaiden alkoholijärjestelmät muistuttavat toisiaan varsin paljon Tanskaa lukuun ottamatta. Millä tavalla tämä seikka vaikuttaa NAD:n työskentelyyn ja yleensä alkoholitutkimukseen Pohjoismaissa?

J.-P. T.: Siitä, että Pohjoismaiden järjestelmät muistuttavat toisiaan, on se etu, että vertailevat tutkimukset antavat hyvin nopeasti tietoja, jotka ovat käyttökelpoisia myös toisissa maissa. NAD ei tosin pyri vastaamaan lyhyen tähtäyksen poliittisiin tarpeisiin.

P. R.: Tanskan suhteen vaikuttaa alkoholijärjestelmän ero ehkä vähemmän kuin erilaisuus yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Tanskassa on vähemmän sosiologista tutkimusta. Eroilla voi olla merkitystä siinä, että Tanskaa ei aina saada projekteihin mukaan. Alkoholin kulutusta ja haittoja käsittelevässä SAS-projektissa Tanska on mukana. Sen sijaan jo ennen NAD:n perustamista käynnistyneessä tutkimuksessa, joka selvitti alkoholin kulutusta sekä näkemyksiä alkoholin käytöstä ja haitoista, Tanska ei ollut mukana, vaikka nimenomaan se olisi ollut tässä suhteessa mielenkiintoinen.

Ovatko suomalaiset kiinnostuneita osallistumaan huumeprojekteihin, vaikka tilanne meillä poikkeaa olennaisesti muista Pohjoismaista?

P. R.: Periaatteessa ovat, mutta siihen on aika vähän tutkijoita.

Mikä on työnjako alkoholi-ongelmien hoitamisessa?

Pia Rosenqvist ja Jukka-Pekka Takala ovat kartoittaneet koko joukon kiinnostavia tutkimusaiheita. Vertailua voisi suorittaa siitä, miten VALTAVA-uudistus Suomessa ja vastaavat sosiaalihuoltojärjestelmien muutokset muissa Pohjoismaissa ovat vai-

kuttaneet alkoholihuoltoon eri maissa. Kiinnostava olisi myös kysymys siitä, miksi aineisiin, jotka fysiologisilta vaikutuksiltaan ja vaarallisuudeltaan tässä mielessä eivät kovin paljon poikkea toisistaan, suhtaudutaan niin eri tavalla. Alkoholit on sallittua, huumeet eivät, ja lääkkeiden valvontajärjestelmässä on monenlaisia puutteita. Pohjoismaiden yhteistoiminta alkoholikysymyksissä kansainvälisellä tasolla ja suhteessa kehitysmaihin vaatisi myös tutkimusta.

Suomen tapa suhtautua alkoholiongelmien hoitoon on Jukka-Pekka Takalan mukaan aika poikkeuksellinen koko maailmassa. Meillä alkoholiongelmien hoito on lähellä sosiaalihuoltoa ja hyvin vähän kiinni terveydenhuoltojärjestelmässä. Kiinnostavaa olisikin tutkia, miten yhteiskunnallinen työnjako on eri maissa järjestetty ja miten oikeuslaitos, terveydenhuolto ja sosiaalitoimi jakavat keskenään huumeiden ja päihteiden tuottamat ongelmat. Tämä liittyy myös ongelmien syvimpään luonteeseen: missä määrin on kysymys normien tietoisesta rikkomisesta ja missä määrin tahdosta riippumattomista sairauksista.

Jorma Hentilä

Norjalaisen alkoholitutkimuksen katselmus

Alkohol i Norge. Toimittaneet Oddvar Arner & Ragnar Hauge & Ole-Jørgen Skog. Universitetsforlaget. Oslo 1985, 261 sivua

Statens institutt for alkoholforskning (SIFA) Oslossa täytti 25 vuotta vuonna 1985, ja tämä on antanut laitoksen tutkijoille aiheen juhlakirjan toimittami-

seen. Kirja ei pyri kattamaan alkoholitutkimuksen kenttää kokonaisuudessaan eikä myöskään olemaan alkoholiolojen kokonaisuesitys, vaan tavoitteena on ollut esitellä tämän hetken norjalaista yhteiskuntatieteellistä alkoholitutkimusta. Koska tutkimuslaitoksen toimialaan kuuluu myös huumeitutkimus, uskaltautuvat tekijät lupaamaan vastaavanlaisen huumeita koskevan kokoomajulkaisun joskus tulevaisuudessa.

Kirjassa on 14 lukua, jotka jakautuvat kolmeen osaan: alkoholin käyttöä, sen seurauksia ja yhteiskunnan vaikuttamiskeinoja käsitteleviin jaksoihin. Kunkin osan alussa on toimittajien laatima johdanto. Lisäksi teoksen aloituslukuna on katsaus Norjan alkoholitutkimuksen kehitysvaiheisiin. Kirjoittajia on kaikkiaan 13. Kirjoittajien suhdetta SIFA:han ei erikseen todeta, mutta tekijät työskentelevät laitoksessa tai ovat ainakin olleet mukana laitoksen työssä. Kirjan luvut perustuvat etupäässä jo aikaisemmin ilmestyneisiin tutkimuksiin ja kirjoituksiin. Kunkin luvun lopussa on oma kirjallisuusluettelo.

Ragnar Haugen kirjoittama aloitusluku kuvaa seikkaperäisesti sen pitkän tien, joka oli kuljettava, ennen kuin yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkimus sai vakiintuneen aseman. Samalla käyvät ilmi alkoholitutkimuslaitoksen tämän hetken painopistealueet: väestön juomatavat, alkoholipoliittisten toimien vaikutukset, alkoholin käytön ja sen seurausten suhde sekä ongelmakäyttäjien hoidon ja huollon tutkiminen. Hyvin lyhyesti sivutaan laitoksen toiminnan suhdetta muuhun maassa harjoitettavaan alkoholitutkimukseen. Jossakin määrin epäselväksi jää alkoholitutkimuksen asema Norjan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kokonaisuudessa, eikä luvun perusteella voi myöskään arvioida tutkimuk-

sen merkitystä Norjan alkoholipoliittisessa järjestelmässä.

Alkoholin käyttöä käsittelevän osan ensimmäisessä luvussa Sverre Brun-Gulbrandsen esittelee värikkäästi Norjan alkoholiolojen kehitysvaiheita yli tuhatvuotisen ajanjalta. Esityksestä käy hyvin ilmi, miten alkoholikysymys kehittyi poliittiseksi kiistakysymykseksi vuosisadan vaihteen tienoilla. Katsaus sodanjälkeiseen aikaan jää valitettavan lyhyeksi, varsinkin kun kirjassa ei muuallakaan käsitellä alkoholikysymystä yleispoliittiselta kannalta. Sturla Nordlund esittelee nykynorjalaisten juomatapoja käsittelevän lukunsa alussa varhaisia pioneiritutkimuksia ja kuvaa sitten juomatapojen muutoksia vuodesta 1962 alkaen tehtyjen kyselytutkimusten tulosten avulla. Kannattaa huomata, että tämä kyselyjen sarja on kansainvälisestikin harvinaisen pitkä. Kirjoituksessa kiinnitetään mielestäni liian vähän huomiota kyselyaineistoihin liittyviin metodisiin ja teknisiin ongelmiin, jolloin lukijalle voi välittyä liian optimistinen kuva juomatapoja koskevan tiedon tarkkuudesta ja luotettavuudesta. Tutkimusten lähestymistapa on ollut lähes yksinomaan määrällinen. Raittiiden osuudet, juomistiheydet ja kulutetut senttilitrat ovat kyllä tärkeitä perustietoja, mutta kuva norjalaisten juomatavoista rikastuisi huomattavasti, jos olisi tietoja myös alkoholiasenteista ja yleisestä suhtautumisesta alkoholin käyttöön. Olav Irgens-Jensen vertailee norjalaisten juomatapojen muiden maiden tapoihin. Luku perustuu toisaalta kulutus- ja kuolleisuustietoihin, toisaalta vuoden 1979 pohjoismaisesta alkoholikyselystä saatavilla olleisiin juomisen ja sen seurausten välistä suhdetta koskeviin tietoihin. Lyhyesti sivutaan myös alkoholiasenteita. Jostakin syystä on monet pohjoismaiden ulko-